

LEDARE

Ledare: En ny generation av vidskepliga

PUBLICERAD 2003-06-12

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

Skaffa nyhetsbrev

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

Ofta sägs det att vår moderna tid är alltför präglad av tro på vetenskaplig rationalitet. "Andlighet" efterlyses, eller känsla för tillvarons "mystik" - när inte "humanism" rent av ställs som eftersträvarsvärd motpol till "vetenskap" (som om ett mindre upplyst folk skulle bli mer humanistiskt).

Sanningen om vår tid är nog den omvända. Den rymmer farligt mycket av vidskeplighet, oftast i form av religion. Den goda forskningens grundhållning är föga förstådd hos befolkningarna, ens i våra västliga demokratier. Det teleologiska misstaget - att tro att det måste finnas en avsikt eller en "plan" bara för att det finns en verkan - är djupt ingrott i allmänhetens uppfattning. Darwin och den evolutionära synen på människans utvecklingshistoria har inte trängt fram annat än på ytan, trots 12 års skolgång.

Per Molander är av allt att döma realistisk, när han i sin underbara bok "Akvedukten vid Zaghuan" skriver: "Gemene mans kunnande om naturvetenskapliga och ekonomiska fundamenta är i själva verket mycket knappt, och respekten för det vetenskapliga förhållningssättet är en tunn fernissa."

Världen behöver krafter som verkar för en ny upplysningstid. De är allra mest behövliga i regioner som präglas av religiöst mörker. Men de är viktiga också i ett land som Sverige. Inget folk är skyddat mot vidskeplighet och populism. Varje samhälle behöver medvetet upprätthålla den civilisatoriska grund som främjas av förståelse för ett vetenskapligt förhållningssätt.

Sedan ett år finns det en förening med just det syftet. Den heter Vetenskap och Allmänhet och har de stora folkbildningsorganisationerna som kärna. Dess kansli finns på Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA. Ordförande är förra vice statsministern Lena Hjelm-Wallén.

Ett av de första initiativen från Vetenskap och Allmänhet (VA) har varit att kartlägga allmänhetens syn på vetenskap och forskning. Olika delundersökningar har gjorts på VA:s uppdrag, den tyngsta av Sören Holmberg och Lennart Weibull, Göteborgs universitet.

En del resultat är nästan givna. Vem förvånas över att högtutbildade tror mer på forskning än lågutbildade, och att

"medicinsk forskning" bedöms som mer angelägen än historieforskning? Men flera resultat överraskar eller ger anledning till särskild reflexion.

Ett är att kvinnor har snarast större förtroende för forskare än män.

Ett annat, med betydligt starkare utslag, är att ungdomar i övre tonåren avviker kraftigt negativt i synen på forskning och vetenskap. Bland ungdomar mellan 15 och 19 år anger mindre än hälften att de har mycket eller ganska stort förtroende för den forskning som bedrivs i Sverige inom naturvetenskap. Något har gått snett i den svenska skolan när det gäller dess förmåga att skapa positivt intresse för naturvetenskap. Även i svar på frågan "Anser Du att den vetenskapliga utvecklingen de senaste årtiondena har gjort livet bättre eller sämre för vanliga människor?" avviker ungdomarna kraftigt nedåt.

Den generation som just är på väg in på universitet, i en tid av enorma nya vetenskapliga möjligheter, visar sig ha den mest dystra bilden av forskningens betydelse. De mest positiva finns i åldern 60-69! Inte undra på att de nykläckta studenterna på senare år tycks ha slutat sjunga "ååå den ljusnande framtid är vår ..."

Ett tredje resultat rör vidden av miljöpartisters misstro mot vetenskap. Mp:s anhängare ligger särklassigt lägst i förtroende för forskare. Inte ens i fråga om cancerforskning anser mer än 62 procent av de gröna väljarna att det är "viktigt att det i Sverige satsas på forskning på världsbästanivå". Därefter mest ointresserade/kritiska är vänsterpartisterna. Inte undra på att forskningsanslagen förtvinar i den nuvarande regeringsalliansen.

Det mest intressanta resultatet rör nog ändå graden av vidskeplighet. Den är inte lätt att komma åt, men Holmberg/Weibull har försökt via frågan i vilken utsträckning de svarande bedömer olika områden som vetenskapliga. Då visar det sig att 26 procent av ungdomarna bedömer parapsykologi som i högsta grad vetenskapligt (4 eller 5 på en skala 1-5). 28 procent avger samma omdöme om astrologi. Det sakligt korrekta svaret - att parapsykologi och astrologi inte är vetenskap - kommer från mindre än fyra ungdomar av tio. 30 procent av miljöpartisterna och 20 procent av vänsterpartiets sympatisörer anser att parapsykologi är i högsta grad vetenskapligt! Astrologi anses som i högsta grad vetenskapligt av 23 procent av de grönas väljare. Därefter högst tro på astrologi finns bland vänsterpartiets väljare. Lägst i vidskeplighet ligger folkpartiets sympatisörer.

De mest vidskepliga är inte de lågutbildade, som man kanske skulle kunna tro, utan finns bland dem med medelhög utbildning.

Ett mönster framträder: störst tro på andeskådning och tydning av stjärntecken finns bland yngre kvinnor med god utbildning som röstar på miljöpartiet och vänsterpartiet.

Vad alstrar denna nya generation av djupt vidskepliga, i en tid och i ett land där möjligheten till ett upplyst förhållningssätt borde vara större än någonsin i mänsklighetens historia?

Jag har inget svar. Det vore intressant att höra om någon annan är svaret på spåret.

Ett misslyckande för upplysningstänkandet är det, och vi i medierna kan inte svära oss fria, med våra astrologispalter.

TEXT

Hans Bergström

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt